

УДК 34.342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.76>

ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ, ЇЇ ВИДИ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Хімко Я.П.,

аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інституту права,

Львівський державний університет внутрішніх справ

Хімко Я.П. Поняття інформації, її види, значення та особливості збереження.

У статті розглянуто вивчення поняття «інформація», її види та роль в умовах сьогодення, також проаналізовано основні процеси та погляди науковців щодо вивчення даного поняття, а також запропоновано власне авторське визначення даного поняття.

Одним із основних прав людини є право на інформацію, яке гарантовано статтею 34 Конституції України: кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір. Слід підкреслити той факт, що положення даної статті можуть бути обмежені законом інтересами національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Зазначене положення передбачено і в інших законодавчих актах держави, наприклад в Законах України «Про інформацію», «про доступ до публічної інформації» та багатьох інших.

Попри наведені положення, деякі науковці зазначають, що право на доступ до інформації є також природним правом кожної людини і це закономірно, оскільки кожен має право знати інформацію, яка стосується як його особисто до прикладу про стан здоров'я, а також має право знати інформацію про стан навколишнього середовища тощо.

Отже, на сьогодні інформація відіграє важливу роль в житті суспільства, її функції, призначення тощо виокремлюють її з інших можливостей людства. Суспільство, яке зараз існує можна сміло назвати інформаційним, оскільки адже для реалізації своїх інформаційних потреб все частіше вступає в інформаційні відносини, відповідно інформаційна сфера стає однією з основних сфер існування такого суспільства.

У зв'язку з швидким розвитком інформатизації людства та засобів комунікації в ньому виникає питання щодо отримання, використання, зберігання та захисту інформації.

Ключові слова: інформація, право на інформацію, інформаційні правовідносини, інформаційне суспільство.

Khimko J.P. Concept of information, its types, meaning and features of preservation.

The article examines the study of the concept of "information", its types and role in today's conditions, also analyzes the main processes and views of scientists regarding the study of this concept, and also offers the author's own definition of this concept.

One of the basic human rights is the right to information, which is guaranteed by Article 34 of the Constitution of Ukraine: everyone is guaranteed the right to freedom of thought and speech, to freely express their views and beliefs; everyone has the right to freely collect, store, use and disseminate information orally, in writing or in any other way - of his choice. It should be emphasized that the provisions of this article may be limited by law in the interests of national security, territorial integrity or public order in order to prevent riots or crimes, to protect public health, to protect the reputation or rights of other people, to prevent the disclosure of information received confidentially, or to maintain the authority and impartiality of justice. This provision is provided for in other legislative acts of the state, for example, in the Laws of Ukraine "On Information", "On Access to Public Information" and many others.

Despite these provisions, some scientists point out that the right to access information is also a natural right of every person and this is natural, since everyone has the right to know information that concerns him personally, for example, about the state of health, and also has the right to know information about the state of the environment, etc.

Therefore, today information plays an important role in the life of society, its functions, purposes, etc. distinguish it from other possibilities of

humanity. The society that currently exists can be safely called an information society, because in order to realize its information needs, it increasingly enters into information relations, accordingly, the information sphere becomes one of the main spheres of existence of such a society. In connection with the rapid development of the informatization of humanity and means of communication, the question of obtaining, using, storing and protecting information arises in it.

Key words: information, right to information, information legal relations, information society.

Постанова проблеми. На сьогоднішній день розвиток людства неможливий без інформації. Напевне немає такої сфери існування людини, яка не пов'язана з інформацією про події, явища, факти тощо. У сфері прав і свобод людини інформаційні права та свободи займають одне із ключових місць відображаючи при цьому рівень права, демократії та свободи у суспільстві. Попри, зазначене, у теперішнього інформаційного суспільства, все ж виникають проблемні питання що пов'язані з використанням інформації та її захистом.

Стан опрацювання проблематики. Науковими дослідженнями займалися вчені: Барабаш Ю.Г., Бачило І.Л., Гукова А.Р., Грохольський В.Л., Заярний О.А., Кохановська О.В., Кушакова Н.В, Малько А.І., Нестеренко О.В., Погорілко В.Ф., Смотрич Д.В., Ющик О.І. та багато інших.

Мета дослідження. Полягає у розкритті змісту та сутності поняття «інформація», як одного з основних прав людини, а також визначенні основних видів інформації та способів її збереження.

Виклад основного матеріалу. Інформація є цінним та важливим ресурсом сьогодення. Все ж слід зазначити про те, що інформація, як ресурс перебуває поряд з таким важливими ресурсами держави, як природні, трудові, ідеологічні, економічні тощо. Власне саме тому інформація, є об'єктом правового регулювання, як вітчизняного законодавства так і міжнародного права.

Сторожук І. та Кізляр В, зазначають, що «Конституція як Основний Закон держави рівнозначно впливає на всі суспільні відносини незалежно від сфери їхньої дії. Зважаючи на виняткову поширеність відносин, пов'язаних з інформацією в різних сферах життєдіяльності суспільства, вони не могли залишитися поза конституційним регулюванням» [1, с. 229]. І справді зазначене положення чітко регламентується розділом II Основного закону держави, який має назву «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» [2].

Досліджуючи конституційні норми, спрямовані на регулювання інформаційних відно-

син, Кормич Б., здійснює їх поділ на три групи: 1) норми, що встановлюють права й свободи людини у сфері інформації; 2) норми, які визначають особливості регулювання інформаційних відносин; 3) норми, що регулюють функції держави й компетенцію публічних органів держави в інформаційній сфері [3, с. 47].

Попри наведене вище, визначення поняття інформації міститься в статті 1 Закону України «Про інформацію», відповідно до якого, інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Також, важливим є те, що стаття 5 закону закріплює положення про те, що кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [4].

Важливим також є й те, що інформація може також розглядатись, як об'єкт цивільного права. Тому, відповідно до ч. 1 ст. 177 Цивільного кодексу України: «об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага» [5].

На думку Кохановської О.В., поняття інформації можна розуміти: 1) як особисте немайнове благо; 2) як результат творчої, інтелектуальної діяльності, тобто як об'єкт виключних прав; 3) як інформаційний продукт, ресурс, документ, тобто об'єкт, який може бути інформаційним товаром і предметом будь-яких правочинів, з урахуванням особливостей і специфіки його як об'єкту особливого роду [6, с. 22].

На сьогоднішній день з постійним збільшенням кількості інформаційних та телекомунікаційних технологій, як для держави так і для суспільства відкриваються нові можливості, способи, форми створення, використання та зберігання інформації. Варто зазначити, що стрімкий та динамічний розвиток зазначених технологій, застосування їх в життєдіяльності суспільства підкреслює факт, що теперішнє суспільство по-перше, інформаційним, а по-друге, є суспільством, яке суб'єктом інформаційних відносин.

Синеокий О.В. вважає, що інформаційні правовідносини – це суспільні відносини, які виникають під час створення, розподілу та використання інформації та врегульовані нормами інформаційного права, учасники якого володіють відповідними юридичними правами та обов'язками [7, с. 98].

Інформаційним правовідносинам характерні принципи, які законодавець чітко визначає у статті 2 Закону України «Про інформацію», а

саме: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [4].

Відповідно до статті 4 Закону України «Про інформацію» суб'єктами інформаційних відносин є: фізичні особи; юридичні особи; об'єднання громадян; суб'єкти владних повноважень [4]. Власне об'єктом цих правовідносин є інформація. Слід наголосити на тому, що суб'єкти інформаційних правовідносин мають право вимагати усунення порушень, що супроводжуються реалізацією їх (суб'єктів) права на інформацію, зазначене регламентується статтю 1 Закону України «Про звернення громадян», в якій зазначено, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, медіа, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення [8].

В Законі України «Про доступ до публічної інформації» закріплено положення про те, що кожному гарантується право на доступ до публічної інформації, яка є у власності суб'єктів владних повноважень та інших розпорядників публічної інформації, що передбачені даним законом, а також інформації, що становить суспільний інтерес. Метою цього Закону є забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації [9].

Отже, якщо розглядаємо теперішнє суспільство як інформаційне то логічним є те, що даному суспільству мають бути притаманні «інформаційні права». З цього приводу слід погодитись з Сторожук І. та Кізляр В., які зазначають, що: «якщо розглядати термін «інформаційні права» з точки зору конституційного закріплення, то складовими його будуть як саме право на інформацію, так і ціла низка прав, свобод людини й громадянина, об'єктом яких є інформація, інформаційні ресурси, інформаційні послуги та інше. Отже, інформаційні права можна умовно поділити на основні (право, об'єктом якого є безпосередньо інформація, тобто право на інформацію) та дотичні (права, реалізація яких пов'язана з інформаційною складовою). До дотичних відносимо право на таємницю листуван-

ня, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на свободу світогляду, віросповідання та інші» [1, с. 229].

Варто звернути увагу на те, що нормативна база, якою регламентується поняття інформації, принципи інформаційних правовідносин тощо є досить розгалужена, власне про, що йшлося вище. Попри це не достатнім є знати що собою являє інформація як глобалізаційно нове явище сьогодення, слід знати на які види вона поділяється, а також можливості її збереження, захисту та використання.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про інформацію» За змістом інформація поділяється на такі види: інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; критична технологічна інформація [4].

В Законі України «Про доступ до публічної інформації», визначено такий вид інформації як публічна інформація. Попри це, інформацією з обмеженим доступом є: 1) конфіденційна інформація; 2) таємна інформація; 3) службова інформація [9].

Слушно зазначає Кашка В.В. про те, що «В епоху переходу до інформаційної цивілізації стає очевидним те значення, яке несе в соціумі інформація, знання, таємниця тощо. Процеси накопичення і збереження інформації притаманні людському суспільству на всіх історичних етапах його існування, тому з найдавніших часів вважається однією з найважливіших соціальних функцій» [10, с. 71].

Краснов О.В. засоби зберігання інформації поділяє на: 1) рукописні та типографські; 2) машинні; 3) спеціальні. Рукописні засоби — це письмо, створене ручними способом. За допомогою типографських засобів друкуються книжки, газети, журнали тощо. Серед машинних засобів можна виділити перфораційні (занесення інформації на перфокарти та стрічки — цей спосіб на даний час вже витіснили інші засоби), магнітні (збереження інформації за допомогою магнітних носіїв: дисків, стрічок, барабанів) та оптичні (компакт-диски). Магнітні диски для ПК поділяють на гнучкі та жорсткі. Принципи запису даних на гнучкі і жорсткі магнітні диски та принципи користування ними однакові: інформація зберігається у вигляді двійкових кодів, двійковому знаку 1 відповідає намагнічений стан елементарної ділянки на поверхні диска, а знаку 0 — розмагнічений. Магнітні диски бувають різних діаметрів: 3,5 та 5,25 дюймів. Жорсткі магнітні диски називають ще вінчестерами. Магнітні барабани використовувались на вели-

ких ЕОМ. Для роботи з магнітними стрічками використовують стримери (для ПК) та звичайні аудіо- та відеомагнітофони. Компакт-диски використовуються як в побутовій аудіо та відео техніці, так і для роботи з ПК. Компакт-диски призначені для тиражування великих об'ємів інформації. До спеціальних засобів збереження інформації відносять кінозйомки, фотодокументи, відеоматеріали тощо.

Попри наведене вище слід підкреслити, що на сьогоднішній день одним з сучасних способів збереження інформації громадянами здійснюється за допомогою додатку «Дія» на якому доступні: е-паспорт і е-паспорт для виїзду за кордон; еДокумент (електронний паспорт, який діє під час воєнного стану); картка платника податків; закордонний паспорт; довідка переселенця; свідоцтво про народження дитини; посвідчення водія. Для формування та використання е-паспорта та/або е-паспорта для виїзду за кордон особі слід встановити мобільний додаток Порталу Дія на електронний пристрій, підключений до Інтернету, та пройти електронну ідентифікацію та автентифікацію. Після чого е-документи формуються автоматично засобами Порталу Дія. Сформований е-паспорт, е-паспорт для виїзду за кордон разом з унікальним електронним ідентифікатором (QR-код, штрих-код, цифровий код) відображається через мобільний додаток Порталу Дія за наявності необхідної інформації в Реєстрі [12].

Отже слід підкреслити той факт, що інформація може зберігатись не лише на дисковій чи флешці, але й в додаткові, який легко завантажити і шляхом встановлення паролю захисту використовувати усю наявну інформацію. Так звичайно це стосується не лише інформації щодо персональних даних, але саме основне, що цей додаток надає в дистанційні формі можливості доступу громадянам до державних сервісів Порталу Дія як: отримання довідок та витягів, послуги для ВПО, податки, судові послуги, отримати допомогу по безробіттю; подати заявку на іпотеку (єОселя); безкоштовно дивитися телеканали («Телеканал Рада», «CNN», «АРМІЯ ТБ», «MEGOGO LIVE», «Суспільне Київ», «Суспільне Культура HD», «XSPORT+», «Піксель», «ПЛЮСПЛЮС») та слухати радіо – «Українське радіо» тощо. Вище наведене підкреслює, по-перше, що сьогоднішнє суспільство є інформаційним, оскільки використання такого типу електронних ресурсів демонструє рівень освіченості громадян у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, по-друге, це економія часу, оскільки ще декілька років за для отримання вище зазначених послуг потрібно було іти до органів влади, займати черги та трати іноді кілька днів щоб отримати певну послугу, що надає орган державної влади,

по-третє, отримання послуги здійснюється у декілька кліків.

Зазначимо, що особливості збереження інформації залежить від типу (виду) інформації, суб'єктів (фізичні особи; юридичні особи; об'єднання громадян; суб'єкти владних повноважень), режиму доступу, нормативно-правового регулювання тощо. В межах даної статті ми намагались оптимально розкрити кожну з перелічених особливостей інформації та її складових.

Висновки. Таким чином можна узагальнити, що з моменту проголошення незалежності (24 серпня 1991 року), перед нашою державою виникли проблеми щодо формування нормативно-правової бази, визначення напрямів внутрішньої та зовнішньої політики, створення системи органів державної влади та місцевого самоврядування тощо. Наше вітчизняне законодавство поняття інформації, суб'єктів інформаційних відносин тощо врегульовує в різних за юридичною силою нормативних актах: Конституція України, Закон України «Про інформацію», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про звернення громадян», Цивільний кодекс України та інші.

На сьогоднішній день, інформація є важливим елементом життєдіяльності та розвитку суспільства та людства в цілому, напевне немає такої сфери нашого життя в яке б не проникала чи в якому б не існувала інформація, оскільки саме вона є основним суб'єктом інформаційних відносин. Звичайно, що від повноти, достовірності, якості та оперативності отримання інформації залежить велика кількість рішень, які приймаються органами державної влади, місцевого самоврядування та іншими суб'єктами владних повноважень.

Отже, можна узагальнити, що інформація, це відомості або дані, які можуть бути виражені у різній формі та зберігатись на різних носіях. Не дивлячись на багатоманітність пояснень змісту поняття «інформація», з точки зору науки дане поняття є досить дискусійним та обширним за своїм змістом, ознаками та формами, оскільки має різне значення в залежності від різних типів (видів) суспільного життя. Інформацію можна сприймати наприклад, візуально дивлячись новини по телевізорі, також із можливістю сурдоперекладу, ту ж інформацію можна слухати по радіо, чи читати її в формі друкованих видань, через офіційні ресурсні джерела в мережі Інтернет та слід врахувати ще той факт, що інформацію можна відчутти на смак, запах тощо.

Також, слід пам'ятати, що важливими властивостями інформації є актуальність, нормативне закріплення, мета, достовірність, доступність, цінність, вичерпність та об'єктивність для застосування усіма суб'єктами інформаційних правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сторожук І., Кізляр В. Правова природа поняття «інформаційні права» та його значення. *Підприємництво, господарство і право*. 4/2020. С. 228–232.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Кормич Б. Конституційно-правове регулювання інформаційних відносин. *Юридичний вісник*. 2013. № 3. С. 46–51.
4. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
6. Кохановська О.В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві. Монографія. Київський університет. 2006. 463 с.
7. Синєокий О.В. Високотехнологічне інформаційне право України: навч. посібник для студ. юрид. та неюрид. спец. О.В. Синєокий; Запоріж. нац. унт, юрид. ф-т. Х. : Право, 2010. 360 с.
8. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17?find=1&text=%D1%81%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81#w1_1.
10. Кашка В.В. Право на інформацію як фундаментальне право людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. Випуск 49. Том 1. 2018. С. 70–73.
11. Краснов О.В. Блог: Сучасна інформатика (Сила практики в теорії). Сучасні способи передачі та збереження інформації. URL: https://alextenok.blogspot.com/p/blog-page_867.html (Дата звернення 20.06.2024).
12. Про затвердження Порядку формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.08.2021 р. № 911. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-%D0%BF#Text>.